

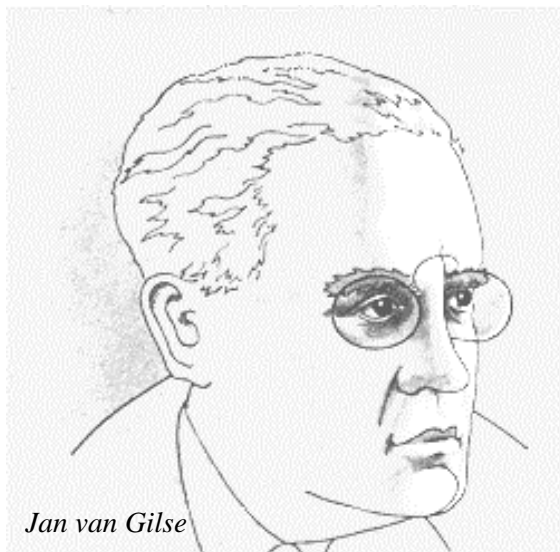
DSO – Januari 2008

Jan van Gilse – Treurmuziek uit opera Thijl
Ingrid Dam – Symfonie nr. 1
Anton Bruckner – Symfonie nr. 6

Winterconcert DSO o.l.v. Peter Gaasterland
Zondag 13 januari om 15:00, Sacramentskerk,
Nassaulaan 2, Delft

Zondag 20 januari om 15:00, Lutherse kerk,
Lutherse Burgwal 7, Den Haag

Toegang € 15,00 (65+/18- € 12,50). Voorverkoop via kaart-
verkoop@hetdso.nl € 12,50. Vrije toegang voor donateurs.

Jan van Gilse

Adressen Delfts Symphonie Orkest

Internet: <http://www.hetdso.nl>
E-mail: secretaris@hetdso.nl

Ingrid Dam (Delft, 1971)

Komend januariconcert van het DSO staan twee Nederlandse werken op het programma. Een hiervan is de première van de 1e symfonie van de Delftse componiste Ingrid Dam.

Ingrid Dam is iemand die haar eigen muzikale spoor volgt. In plaats van een opleiding compositie aan het conservatorium bij een bekende grootheid, werkt zij vanuit de praktijk en vanuit eigen noodzaak en gedrevenheid. Op tienjarige leeftijd zette ze haar eerste noten op papier, omdat ze niet tevreden was met de liedjes die ze moest leren spelen tijdens haar lessen. Een paar jaar later breidde ze haar werkterrein uit naar pop- en cabaretbandjes, maar ze wilde méér.

Vorig jaar voltooide Ingrid Dam haar eerste symfonie in 2 maanden tijd. Autodidact en intuïtief. Met harmonieën en dissonanten, dromen en spanningen, verwachtingen en verrassingen.

Jan van Gilse (1881 - 1944)

Jan van Gilse begon zijn muzikale studie en carrière, voornamelijk als dirigent, in Duitsland en Italië. In deze tijd ontstonden ook al zijn eerste symfonieën en een oratorium. Hij was zeer idealistisch en strijdvast ingesteld, en stond aan de wieg van het Genootschap voor Nederlandse Componisten en het Bureau voor Muziek Auteursrecht, de BUMA. Door deze instellingen werd een rechtvaardige beloning voor componisten mogelijk gemaakt.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog keerde hij terug naar Nederland. Hier werd hij benoemd tot dirigent van het Utrechts Stedelijk Orkest, dat hij tot grote

artistieke bloei wist te brengen. Nu ging hij de strijd aan voor een betere beloning van zijn orkestmusici. Een zakelijk conflict met de concertzaal waar het USO gewoonlijk speelde liep uit op de “Utrechtse muziekoorlog”. Daaraan toegevoegd de steeds negatievere kritieken die Willem Pijper in het Utrechts Dagblad schreef brachten hem aan de rand van een zenuwzinking. Uiteindelijk noodzaakte dit hem zijn ontslag in te dienen. In zijn memoires noemt hij Pijper *zielsziek en pervers, maar met een grote begaafdheid, misschien zelfs met een geniale ader*.

Er volgde nog een directeurschap van enkele jaren van het Utrechtse conservatorium. Maar verder concentreerde hij zich op gastdirecties in binnen- en buitenland, en later geheel op het componeren. Aanvankelijk voortbouwend op de Duitse laatromantiek ontwikkelde hij een eigen stijl met impressionistische invloeden.

Zijn magnum opus, de opera “Thijl” is gebaseerd op het verhaal over de schelmenfiguur Thijl Uilenspiegel, door de Belgische auteur Charles de Coster getransformeerd tot een epos over onderdrukking en verzet, spelend aan het begin van de Tachtigjarige oorlog. De hoofdpersoon ontwikkelt zich gaandeweg tot een strijder tegen het onrecht. De parallel met de groeiende agressie van het Derde Rijk is niet moeilijk te zien.

De eerste volledige uitvoering van zijn opera heeft lang op zich laten wachten. Aanvankelijk door zijn weigering zich aan te sluiten bij de Kulturkammer, later door de vergetelheid. Alleen de Treurmuziek uit de opera kon al in 1941 zijn première beleven. Ook nu nog is dit een van de meest gespeelde werken van van Gilse.

Bruckners 6e Symfonie

Anton Bruckner: *"Ze willen dat ik anders componeer. Dat zou ik zeker kunnen, maar dat moet ik niet doen. God heeft juist mij uit duizenden gekozen en me dit talent gegeven. Het is aan Hem dat ik rekenschap moet afleggen. Hoe kon ik voor de Almachtige God staan als ik de anderen volgde en niet Hem?"*

Bruckner is een van de meest raadselachtige componisten uit de geschiedenis, een man die uit meerdere delen lijkt te bestaan. Enerzijds is er de mens Bruckner zoals hij naar de buitenwereld overkwam: verlegen, ogenschijnlijk onzeker, overdreven onderdanig ten opzichte van autoriteiten, zeer vroom en van een boerse gemoedelijkheid. Anderzijds is er het werk van Bruckner, waaruit heel andere eigenschappen spreken: muzikale vermetelheid en vooruitstrevendheid, kracht en energie, het vermogen om een majestueuze en diepzinnige klankwereld te scheppen. Bruckner weigerde zich te bekennen tot de hoofdstromingen van de muziek in zijn tijd en bleef altijd trouw aan zijn eigen stijl. Daardoor staat zijn werk geheel op zichzelf en is het onmiddellijk herkenbaar. Maar als mens werd hij diep geraakt door de afwijzing die zijn werk ten deel viel en liet hij toe dat anderen zijn werk veranderden om het acceptabeler voor het publiek te maken.

Anton Bruckner werd in 1824 in het Oostenrijkse dorp Ansfelden geboren. Aanvankelijk werd hij evenals zijn vader onderwijzer. Orgelspelen en componeren was slechts een belangrijke nevenactiviteit. Pas toen hij 32 was wisten vrienden hem over te halen auditie te doen voor de post van organist in de dom van Linz. Muzikaal onderricht-op-afstand bij Simon Sechter vormde nu een onderbreking van zijn vrije componeertrant. Later leerde hij via Otto Kitzler de "moderne" muziek en

de kunst van de instrumentatie kennen. Vooral het werk van Wagner maakte een diepe indruk op Bruckner.

Bruckner ontmoet Wagner

Het overlijden van Sechter was aanleiding om naar Wenen te verhuizen, waar hij hem opvolgde als leraar muziektheorie. Hier raakte Bruckner bekned in de strijd tussen de Wagner- en de Brahms-aanhangers. Zijn boerse gedrag en accent maakten hem tot een gemakkelijk doelwit van persoonlijke spot. Zijn symfonieën, die in deze jaren ontstonden, kregen te maken met vernietigende kritieken, voor zover iemand ze al wilde uitvoeren. Pas met de Vierde en vooral de Zevende symfonie wist hij uiteindelijk erkenning te verwerven. In de latere jaren van zijn leven, toen hij de zestig al gepasseerd was, werd hij uiteindelijk met eerbewijzen overladen. Overigens was de miskenning die Bruckner ten deel viel beperkt tot zijn symfonieën: hij werd door vriend en vijand erkend als een briljant organist en een kundige, zij het conservatieve leraar.

Ook zijn geestelijke muziek werd over het algemeen goed ontvangen.

De muziek van Bruckner heeft een kenmerkende stijl, die hem apart zet van zijn tijdgenoten, van wie de belangrijkste Wagner en Brahms zijn. Maar met beiden zijn er zowel grote verschillen als overeenkomsten. Wagner schreef bijna uitsluitend opera's, Bruckner niet een. Wagner vond de symfonie een achterhaalde vorm, bij Bruckner is het het belangrijkste deel van zijn oeuvre. Maar muzikaal naderden beide componisten elkaar steeds meer. Aan de andere kant hadden Bruckner en Brahms hun voorliefde voor symfonieën gemeen. Maar muzikaal staan Brahms en Bruckner ver uiteen. Het "pluche" van Brahms, ontwikkeld vanuit de kamermuziek, tegenover de "uit steen gehouwen" Bruckner, ontwikkeld vanuit de kerkmuziek.

De Zevende symfonie, voltooid in 1881, was lange tijd een van zijn minst populaire symfonieën. De reden daarvoor is enigszins duister: aan de kwaliteit van de muziek kan het in ieder geval niet liggen. Misschien heeft het te maken met het laatste deel, dat op het eerste gehoor fragmentarisch aandoet, met heftige en abrupte overgangen in dynamiek en karakter. Het is ook een van de kortste Bruckner-symfonieën; voor zijn doen komt Bruckner snel ter zake en werkt hij zaken snel af. Zelf heeft hij nooit het genoegen mogen smaken om deze symfonie in zijn geheel uitgevoerd te horen. Tijdens zijn leven werden alleen de middelste delen uitgevoerd, voor de rest meende men de tijd nog niet rijp.

De volledige versie van deze tekst is te lezen op:
http://home.casema.nl/mostertbuijs/Progtoelichting_Van_Gilse.htm

De DSO-Nieuwsbrief is een op onregelmatige basis verschijnende uitgave, gericht aan geïnteresseerden in het DSO. Deze Nieuwsbrief werd samengesteld door Martijn van der Most met dank aan Remco Mostert.